
**Milla Salin, Katri Otonkorpi-Lehtoranta, Mia Hakovirta &
Anniina Kaittila**

Työ- ja perhe-elämän hämärtyvät rajat: suomalaisten äitien työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategiat korona-arjessa

Tiivistelmä

Keväällä 2020 monen lapsiperheen arki mullistui covid-19-pandemian seurauksena, kun valtaosa lapsista siirtyi kotihoitoon tai etäopetukseen. Lisäksi moni vanhempi siirtyi etätöihin. Tarkastelimme tutkimuksessamme suomalaisten äitien kokemuksia työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta *boundary*-teorian näkökulmasta korona-arjessa. Aineistona käytimme keväällä 2020 kerättyä kyselyä lapsiperheiden kokemuksista korona-arjessa. Kysely sisälsi kvantitatiivisia kysymyksiä ja kvalitatiivisia avokysymyksiä. Analyysin toteutimme monimenetelmällisesti. Tulokset osoittivat, että valtaosa äideistä koki korona-arjen hämärtäneen työn ja perheen välistä rajapintaa. Rajapintojen hallinnan strategioissa korostuikin työ- ja perheroolien rajojen rikkoutuminen eli korona-arki hämärsi sekä tilalliset että ajalliset rajat. Äidit erosivat toisistaan siinä, millaisia strategioita heillä oli käytettävissään työn ja perheen välisten rajojen hallintaan. Eroja aiheuttivat niin työnteon paikka kuin perheessä neuvotellut käytännöt lisääntyneen hoivavastuun jakamisesta.

Johdanto

Helmikuun 2020 lopussa covid-19-pandemia levisi Suomeen. Maaliskuussa 2020 hallitus toimeenpani monia rajoituksia. Kouluissa siirryttiin etäopetukseen ja päiväkotikiikaiset lapset suositeltiin hoidettavaksi kotona. Lisäksi suositeltiin siirtymistä etätöihin. Peruskoulujen etäopetus ja suositus hoitaa päiväkotikiikaiset lapset kotona olivat voimassa noin kaksi kuukautta, 18.3.–14.5. Sulkutoimenpiteiden seurauksena monissa lapsiperheissä arki mullistui: valtaosa lapsista siirtyi kotihoitoon ja etäopetukseen. Lisäksi monen vanhemman työpiste siirtyi kotiin: Eurofoundin (2020) mukaan keväällä 2020 peräti 60 prosenttia suomalaisista palkansaajista siirtyi etätöihin, mikä oli suurempi osuus kuin missään muussa EU-maassa. Erityisesti perheissä, joissa sekä lapset että vanhemmat siirtyivät kotiin, vanhempien mahdollisuudet työ- ja perhe-elämän rajojen hallintaan heikentyivät, kun palkkatyön ja lastenhoidon ajat ja paikat sekoittuivat.

Työn ja perheen suhteita on tutkittu paljon yksilö-, organisaatio- ja yhteiskuntatasolla. Aihepiirin tutkimus lisääntyi voimakkaasti 1990-luvulla. 2000-luvun alkuun asti tutkimuksessa painottuivat työn ja perheen psykologiset tarkastelut erillisinä elämäntiloina. Vuosituhannen vaihteen jälkeen työn ja perheen suhteiden tarkastelu on laajentunut yhteiskuntatieteiden piirissä ja merkittävää jalansijaa ovat saaneet *boundary-* (esim. Kossek & Lautsch 2012) ja *border-*teoriat (esim. Clark 2000). Näissä teorioissa huomio on kiinnittynyt rajapintoihin ja rajojen hallintaan, joita koskevan neuvottelun avulla yksilöt sovittavat arkisia toimintojaan sujuvaksi kokonaisuudeksi. Tutkimuksen painopisteen muuttumista on selitetty työnteon ajan ja paikkojen monimuotoistumisella sekä rajojen hämärtymisellä (Allen ym. 2014).

Työn ja perheen väliset suhteet, niiden rajapinnat sekä rajapintojen hallinta ovat *boundary-*teorian keskiössä. Siksi se tarjoaa hyvän lähtökohdan tarkastella työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista covid-19-pandemian kontekstissa. Käsite rajatyö viittaa strategioihin, käytäntöihin ja prosesseihin, joita yksilöt käyttävät arjessa työn ja perheen välisiä rajoja muodostaessaan ja niistä neuvotellessaan (Allen ym. 2014; Nippert-Eng 1996). Työnteon muuttuvat muodot, kuten etätö ja digitaalisten välineiden hyödyntäminen, ovat tehneet työnteon aikaan ja paikkaan liittyvistä rajoista joustavampia ja läpäisevämpiä, ja covid-19-pandemia on entisestään kiihdyttänyt tätä kehitystä (esim. Nagy 2020).

Tarkastelemme tutkimuksessamme suomalaisten äitien¹ kokemuksia työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta boundary-teorian näkökulmasta korona-arjessa keväällä 2020. Lastenhoito ja kotitöiden teko kasautuvat Suomessakin enemmän äitien kuin isien vastuulle ja äidit käyttävät isiä enemmän aikaan lastenhoitoon ja muihin kotitöihin (esim. Salmi & Lammi-Taskula 2014). Siksi on mielenkiintoista tutkia, miten korona-arki on vaikuttanut äitien työn ja perheen välisten rajojen hallintaan. Rajaamme analyysin työssäkäyviin äiteihin, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Tutkimuskysymyksemme ovat: 1) Miten rajanveto työ- ja perhe-elämän välillä onnistui äideillä korona-arjessa? 2) Millaisia työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategioita äidit kehittivät? Aineistona käytämme Turun yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön oppiaineissa keväällä 2020 kerättyä kyselyaineistoa, jossa selvitetään lapsiperheiden kokemuksia korona-arjesta. Kysely sisälsi kvantitatiivisia kysymyksiä ja kvalitatiivisia avokysymyksiä, ja analysoimme aineistoa monimenetelmällisesti.

Boundary-teoriaa on kansainvälisissä tutkimuksissa sovellettu enenevässä määrin työ- ja perhe-elämän rajapintojen tutkimisessa, mutta sen systemaattinen hyödyntäminen suomalaisessa kontekstissa on ollut vähäisempää (ks. kuitenkin Kinnunen ym. 2016). Suomalaisesta tutkimusperinteestä puuttuvat monimenetelmälliset boundary-teoriaan nojaavat tutkimukset, joissa huomioidaan rajanhallinnan neuvottelut – eli ne käytännöt ja prosessit, joita yksilöt omissa työrooleissaan ja perhesuhteissaan soveltavat arkielämäänsä järjestääkseen. Ei myöskään ole juuri-kaan tutkittua tietoa siitä, miten covid-19-pandemia on heijastunut suomalaisten lapsiperheiden vanhempien kokemuksiin työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta (ks. kuitenkin Yerkes ym. 2020b). Kansainvälisiä tutkimuksia on julkaistu jonkin verran (esim. Power 2020; Yerkes ym. 2020a), mutta niiden tulokset esimerkiksi pandemian sukupuolittuneista vaikutuksista ovat ristiriitaisia. Tietojemme mukaan kevään 2020 sulkutoimenpiteiden vaikutuksia ei ole tutkittu Suomessa eikä muualakaan boundary-teorian ja rajatyön näkökulmasta. Pandemian voidaan ajatella luoneen tilanteen, jossa kyse on kaikkea muuta kuin itse valitusta työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen käytännöistä. Boundary-teoria soveltuu hyvin tällaisen tilanteen tutkimiseen.

1 Alkuperäisenä tarkoituksena oli tarkastella äitien ja isien työ- ja perhe-elämän rajojen hallintaa sekä rajojenhallinnan strategioiden mahdollista sukupuolittuneisuutta. Isiä koskeva aineisto oli kuitenkin niin suppea, että tulokset eivät olisi olleet luotettavia. Siksi analyysissä keskitytään vain äiteihin.

Boundary-teoria ja rajatyön ulottuvuudet

Viime vuosikymmeninä työn ja perheen suhteiden tutkimus on painottunut näiden rajapintaan. Rajojen hallintaa on lähestytty usein boundary-teorian näkökulmasta. Boundary-teoriassa työ ja muu elämä muodostavat jatkumon, jossa on sekä yhdistäviä että erottelevia elementtejä (Nippert-Eng 1996). Yksilöt neuvottelevat työn ja perheen rajoista, mikä käytännössä tarkoittaa erilaisia päivittäisiä toimintoja ja siirtymiä näiden toimintojen välillä. Keskeinen käsite on rajatyö, joka lähestyy työtä ja perhettä huomioiden ajalliset, paikalliset, sosiaaliset ja mentaaliset rajat. Kiinnostuksen kohteena ovat myös yksilöiden työlle ja perheelle antamat merkitykset. Boundary-teorian mukaan työssä ja perheessä on kyse kokemuksellisista maailmoista, joissa yhdistyvät käsitteellinen, sosiokulttuurinen ja tilallis-ajallinen ulottuvuus. (Desrochers & Sargent 2004; Nippert-Eng 1996.) Boundary-teoria onkin lisännyt ymmärrystä työn ja perheen suhteita koskevien neuvottelujen ajasta ja paikasta mutta myös niiden mentaalisisista, sosiaalisista ja kulttuurisista merkityksistä, olosuhteista ja ehdoista. Se on tuonut näkyväksi kontekstia, jonka luomissa reunaehdoissa yksilöt neuvottelevat työn ja muun elämän suhteistaan, eli sitä, missä määrin yksilöt ovat olosuhteista johtuen pakotettuja toimimaan toisin kuin he haluaisivat.

Kansainvälisessä tutkimuksessa on kehitelty runsaasti rajojen hallintaan liittyvää käsitteistöä (ks. Allen ym. 2014). Ajallisten ja tilallisten rajojen voimakkuutta ja erottelevuutta on lähestytty joustavuuden ja läpäisevyyden käsitteiden avulla. Joustavuus viittaa yksilöiden haluun, kykyyn tai mahdollisuuksiin joustaa rajanhallinnassaan ja läpäisevyys puolestaan keskeytyksiin, joita työ aiheuttaa perhe-elämään ja päinvastoin. Roolien hämartyimisellä tarkoitetaan vaikeutta erottaa työ- ja perheroleja toisistaan (Glavin & Schieman 2012). Keskeytyksillä (esim. Kossek & Lautsch 2012) tai rajojen rikkoutumisella (esim. Ashforth ym. 2000) tarkoitetaan sitä, miten työ- tai perherooliin liittyvä asia tunkeutuu toisen alueelle. Siirtymiin keskittyneissä tutkimuksissa taas on tarkasteltu sitä, kuinka tiheästi yksilöt siirtyvät päivän aikana alueelta toiselle tai roolista toiseen. Nämä siirtymät voivat olla fyysisiä tai kognitiivisia. (Esim. Matthews ym. 2010.)

Suomalaisissa etätyön ja perheen suhdetta koskevissa tutkimuksissa on keskitytty etätyön ja kotityön sekä matkapuhelinten ja teknologioiden merkitykseen ajan ja tilan rajapintojen hallinnassa. Etätyöllä on havaittu olevan työaikaa lisäävä vaikutus,

eikä kotiin sijoittuva työ tuo yksiselitteisesti helpotusta työn ja perheen rajapintojen hallintaan (esim. Ojala 2014). Yhtä lailla teknologian on todettu vaikuttavan ristiriitaisesti työn ja muun elämän suhteisiin. Toisaalta teknologia helpottaa arkielämän koordinoitua ja perhevelvoitteisiin liittyvää huolta, mutta samalla se lisää tarvetta erilaisten roolien ja toimintojen yhtäaikaiseen hallintaan sekä kasvattaa kognitiivista ja emotionaalista taakkaa. (Esim. Tammelin 2018.) Jonkin verran on tarkasteltu myös rajojen hallintaan liittyviä tyylejä. Esimerkiksi Kinnunen ja kumppanit (2016) tutkivat työn vaatimusten, yksilön voimavarojen sekä sosiodemografisten tekijöiden yhteyttä rajanhallinnan tyyleihin. He löysivät viisi erilaista tyyliä: työn vartijat, yksityiselämän vartijat, integroijat, segmentoijat ja keskivertoryhmän, jonka tyyli muistutti integroijia. Ne, joilla työn vaatimukset olivat muita vähäisemmät, kohtasivat yksityiselämässään työn aiheuttamia keskeytyksiä muita harvemmin.

Covid-19-pandemian vaikutuksista työn ja perheen välisiin rajoihin ja rajojen hallintaan ei ole vielä saatavilla tutkittua tietoa. Jonkin verran on tehty kansainvälisiä tutkimuksia pandemian vaikutuksista sukupuolten väliseen tasa-arvoon työn ja hoivan näkökulmasta. Niiden tulokset ovat kuitenkin ristiriitaisia. Joidenkin tutkimusten mukaan pandemian kielteiset vaikutukset ovat kohdistuneet voimakkaammin naisiin ja äiteihin. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta on havaittu, että erityisesti äidit ovat lyhentäneet työaikaansa lisääntyneen hoivavastuun takia, ja lisääntynyt hoivavastuu ja lasten etäkoulukäynnin tukeminen on kasautunut äideille (esim. Power 2020; Reichelt ym. 2020). Lisäksi pandemia on vaikuttanut kielteisemmin äitien työtyytyväisyyteen ja yleiseen hyvinvointiin (esim. Feng & Savani 2020; Möhring ym. 2020). Näiden tutkimusten valossa covid-19-pandemia on vahvistanut sukupuolittuneita työn ja hoivan käytäntöjä ja lisännyt sukupuolten välistä eriarvoisuutta. Toisaalta joidenkin tutkimusten mukaan pandemian myötä sukupuolten välinen tasa-arvo olisi lisääntynyt työ- ja perhe-elämän velvollisuuksien näkökulmasta. Isät ovat ottaneet aiempaa enemmän vastuuta lastenhoidosta ja muista kotitöistä (esim. Chung ym. 2020; Yerkes ym. 2020a) sekä käyttäneet enemmän aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon (esim. Carlson ym. 2020; Craig & Churchill 2020). Isien lisääntyneestä lastenhoidosta huolimatta näidenkin tutkimusten mukaan äidit kantoivat edelleen suuremman vastuun lastenhoidosta ja käyttivät siihen isiä enemmän aikaa. Tutkimusten ristiriitaiset tulokset voivat ainakin osittain johtua erilaisista tutkimusasetelmista mutta myös siitä, että kevään 2020 sulkutoimien laajuus ja kesto vaihtelivat paljon eri maissa.

Suomalaisten lapsiperheiden osalta Yerkes ja kumppanit (2020b) havaitsivat, että lähes 70 prosenttia suomalaisista korkeakoulutetuista äideistä koki työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi sulkutoimien aikana keväällä 2020, kun taas hollantilaisilla korkeasti koulutetuilla äideillä vastaava osuus oli runsas 40 prosenttia. Syyksi tutkijat näkevät maiden erilaiset ansaitsija-hoivaajamallit: Suomessa valtaosa äideistä työskentelee kokoaikaisesti, mitä tuetaan laajalla ja kohtuuhintaisella päivähoitojärjestelmällä, kun taas Alankomaissa äidit työskentelevät tyypillisesti osa-aikaisesti ja tarjolla oleva päivähoito on suhteellisen kallista ja useimmiten osa-aikaista. Työn yhteensovittaminen lisääntyneeseen lastenhoitovastuuseen on ollut todennäköisesti vaikeampaa koko-aikaista työtä tekeillä suomalaisäideillä kuin osa-aikaisesti työskentelevillä hollantilaisäideillä. Lisäksi suomalaiset äidit ovat tottuneet siihen, että normaalissa arjessa heillä on tukenaan toimiva kokopäiväinen päivähoito. Kun tämä tuki häviää, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen saatetaan kokea haastavammaksi kuin Alankomaissa, jossa koko-aikaista päivähoitoa ei ole tarjolla laajasti. Eräät suomalaiset selvitykset (esim. Lammi-Taskula ym. 2020; Paju 2020) osoittavatkin, että työn ja hoivan näkökulmasta lapsiperheiden suurimmat haasteet keväällä 2020 liittyivät etäopetukseen ja päiväkotii-ikäisten lasten kotihoitoon siirtymiseen.

Covid-19-pandemian on myös arvioitu lisäävän lapsiperheiden välistä eriarvoisuutta (STM 2021; ks. myös Eronen ym. 2020; Hakulinen ym. 2020). Pandemian kielteiset vaikutukset, kuten toimeentulovaikeudet, mielenterveysongelmat ja etäkoulunkäynnin vaikeudet, ovat kasautuneet niille lapsiperheille, jotka olivat jo ennen pandemiaa muita heikommassa asemassa. Eriarvoisuutta ovat lisänneet myös perheiden heikentyneet mahdollisuudet saada apua monien matalan kynnyksen palveluiden ollessa keväällä 2020 kiinni tai niukemmin tarjolla. Lapsiperheet eroavatkin toisistaan siinä, millaisia keinoja niillä on käytössään korona-arjesta selviytymiseen. Salin ja kumppanit (2020) havaitsivat, että keväällä 2020 lapsiperheissä turvauduttiin monenlaisiin selviytymiskeinoihin arjen sujuvoittamiseksi. Keskeisimmiksi nousivat perheen sisäiset selviytymiskeinot, kuten arjen rutiineista ja vastuista yhdessä sopiminen sekä normaaliarjen standardien madaltaminen esimerkiksi kotitöissä tai lasten ruutuajan säätelyssä. Myös perheen kanssa yhdessä vietetty vapaa-aika ja perheen toimiva keskusteluyhteys koettiin tärkeiksi perheen sisäisiksi selviytymiskeinoiksi.

Tutkimusasetelma

Aineisto

Aineistona käytämme Turun yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön oppiaineissa keväällä 2020 kerättyä internetkyselyä lapsiperheiden vanhempien kokemuksista korona-arjessa. Aineisto sisältää kvantitatiivisia kysymyksiä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta ja perheenjäsenten välisistä erimielisyyksistä sekä kvalitatiivisia avokysymyksiä, jotka liittyvät korona-arjen haasteisiin ja niistä selviytymiseen. Tässä tutkimuksessa hyödynnämme sekä aineiston kvantitatiivista että kvalitatiivista osuutta. Kysely kerättiin 23.4.–17.5.2020 välisenä aikana.

Aineistonkeruu toteutettiin mukavuusotoksen periaatteiden mukaisesti, eli kyseessä ei ole edustava otos suomalaisista lapsiperheistä. Mukavuusotoksen heikkouksiin kuuluu aineiston painottuminen tietyn tyyppisiin vastaajiin, jolloin eri väestöryhmät voivat olla yli- tai aliedustettuina. (Etikan ym. 2016.) Mukavuusotokseen päädyttiin, jotta aineisto saatiin kerättyä kevään 2020 sulkutoimenpiteiden ollessa tiukimmillaan. Mukavuusotannalla kerätyn aineiston tuloksia ei voida yleistää koko väestöön. Heikkouksien minimoimiseksi tietoa aineistonkeruusta levitettiin mahdollisimman laajasti. Pääasiallisena kanavana oli Turun yliopiston viestinnän kautta lähetetty tiedote, joka tavoitti yli 400 median edustajaa. Lisäksi tietoa aineistonkeruusta levitettiin aktiivisesti sosiaalisessa mediassa.

Kyselyyn vastasi 653 vastaajaa, joilla on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Valtaosa vastaajista (93 %) oli äitejä. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksemme kohteena ovat työssäkäyvät äidit, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Analyysin ulkopuolelle rajasimme yksinhuoltajat sekä äidit, jotka ovat itse tai joiden puoliso on työmarkkinoiden ulkopuolella. Rajaukset teimme, koska olemme kiinnostuneita työn ja hoivan välisistä rajanvedoista korona-arjessa sekä siitä, miten äidit kokivat rajanvedon mahdollisuutensa suhteessa puolison vastaaviin mahdollisuuksiin. Rajausten jälkeen aineisto koostui 324 äidistä. Nämä äidit olivat varsin korkeasti koulutettuja: 81 prosentilla oli joko yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Heidän keski-ikänsä oli 38 vuotta. Äitien työskentely korona-arjessa vaihteli siten, että 60 prosenttia työskenteli pelkästään etänä, 17 prosenttia osittain etänä ja osittain työpaikalla ja 23 prosenttia pelkästään työpaikalla. Aineistossa ei ollut tietoa puolison sukupuolesta; tosin kvalitatiivisessa aineistossa puolison suku-

puoli mainittiin useissa tapauksissa. Kvalitatiivisen aineiston analyysissä tuomme vastaajan sukupuolen esille niissä tapauksissa, joissa se selviää aineistosta. Muuten puhumme puolisoista.

Menetelmät ja analyysi

Tutkimusaineiston analyysissä sovellamme monimenetelmällistä lähestymistapaa, jonka katsotaan soveltuvan erityisesti monimutkaisten sosiaalisten ilmiöiden tarkasteluun (Mertens 2015; Seppänen-Järvelä ym. 2019) ja jonka etuna on mahdollisuus monipuolisen kuvan luomiseen tutkittavasta aiheesta (Morse 2003). Se mahdollistaa myös kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusotteen vahvuuksien yhdistämisen ja jossain määrin niiden puutteiden paikkaamisen. Lisäksi erilaisten lähestymistapojen hyödyntäminen parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (Plano Clark ym. 2008.)

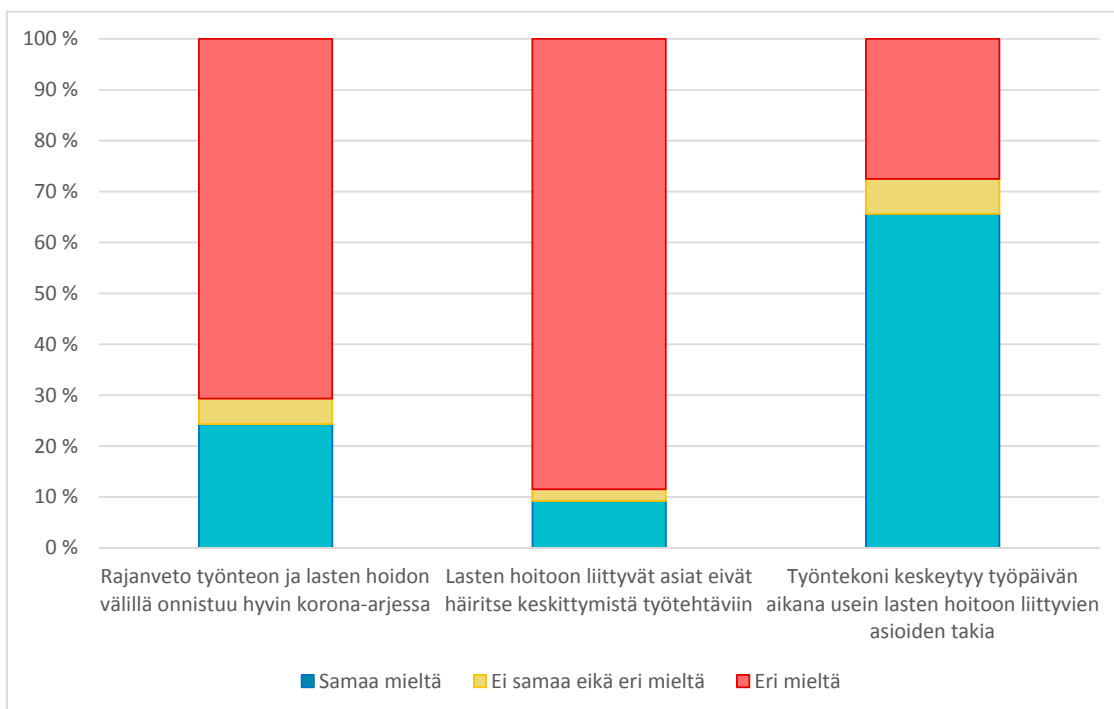
Kvantitatiivisen analyysin avulla tarkastelemme äitien kokemuksia työ- ja perhe-elämän välisistä rajapinnoista. Kokemuksia mittaamme kolmella väittämällä, jotka kuvaavat työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen mahdollisuuksia: 1) Rajanveto työnteon ja lasten hoidon välillä onnistuu hyvin korona-arjessa. 2) Lasten hoitoon liittyvät asiat eivät häiritse keskittymistä työtehtäviin. 3) Työntekoni keskeytyy työpäivän aikana usein lasten hoitoon liittyvien asioiden takia. Vastausvaihtoehdot olivat: täysin samaa mieltä, samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, eri mieltä, täysin eri mieltä, en osaa sanoa. Vain muutama äiti oli valinnut vastausvaihtoehdon en osaa sanoa, joten jätimme heidät pois analyysistä. Analyysija varten luokittelimme muuttujat uudelleen kolmiluokkaisiksi: samaa mieltä (täysin samaa mieltä ja samaa mieltä), ei samaa eikä eri mieltä sekä eri mieltä (eri mieltä ja täysin eri mieltä). Muuttujien jakaumat esittelemme kuviossa 1 osana tuloksia. Kvantitatiivisen analyysin heikkoutena on, että käytettävissä muuttujissa on paljon puuttuvia tietoja. Aineiston 324 äidistä vain 218 oli vastannut kaikkiin kolmeen kysymykseen. Pienen tapausmäärän takia käytämme analyysimenetelmänä suorja jakaumia eli tarkastelemme äitien vastausten jakautumista edellä mainittuihin väittämiin. Aineiston koko on otettava huomioon pohdittaessa tutkimuksen johtopäätöksiä.

Kvalitatiivisessa analyysissä olemme Nippert-Engiä (1996) mukailleen kiinnostuneita siitä, millaisia tilallisia, ajallisia ja sosiaalisia strategioita äidit ovat käyttäneet työn ja perheen rajapinnan hallintaan tilanteessa, jossa kyse on kaikkea muuta

kuin itse valitusta työn ja perheen yhteensovittamisen käytännöistä. Hyödynnämme osittain Kreinerin ja kumppaneiden (2009) tekemää jaottelua rajanhallinnan taktiikoiden ulottuvuuksista jaottelemalla aineistossamme esiintyvät äitien kuvaukset aikaa koskeviin, fyysistä tilaa koskeviin ja vuorovaikutukseen liittyviin strategioihin. Kvalitatiivista analyysia varten vastaajia pyydettiin avoimella kysymyksellä kertomaan kokemuksiaan arjesta, siihen liittyvistä vaikeuksista ja niiden ratkaisemisesta. Aineiston 324 äidistä 207 oli vastannut tähän kysymykseen. Vastausten pituus vaihteli; lyhimmat olivat virkkeen pituisia ja pisimmät pieniä kertomuksia vastaajan arjesta. Analyysissa etenimme kaksivaiheisesti. Ensin luokittelimme raakadatan keskeisten piirteiden tunnistamiseksi kolmeen pääluokkaan (tila, aika ja vuorovaikutus). Sen jälkeen jatkoimme analyysia jokaisen pääluokan sisällä. Tilaan liittyvät maininnat (46 kpl) luokittelimme neljään alaluokkaan (tilan puutteen hallitseminen, työskentelytilan jakaminen puolisoitten kesken, tilan jakaminen perheenjäsenten kesken ja toimintojen hoitaminen samassa tilassa). Aikaan liittyvät maininnat (79 kpl) luokittelimme kahteen alaluokkaan: työvuorojen laatiminen molemmille vanhemmille sekä työskentely pätkissä kodin- ja lastenhoitovelvoitteiden niin sallissa. Puolisoiden väliseen vuorovaikutukseen liittyvistä 67 maininnasta muodostimme neljä alaluokkaa (avoin riitely, hiljaa kärsiminen, kiristyneeseen ilmapiiriin sopeutuminen ja ratkaisujen etsiminen keskustellen). Analyysin ensimmäisessä vaiheessa käytimme NVivo 12 -ohjelmaa.

Äitien kokemukset työ- ja perhe-elämän rajojen hämärtymisestä

Kuviossa 1 esitetään tulokset äitien kokemuksista työ- ja perhe-elämän välisen rajanvedon onnistumisesta korona-arjessa keväällä 2020. Ne osoittavat, että äidit kokivat työ- ja perhe-elämän välisten rajojen hämärtyneen. Noin 70 prosenttia äideistä koki, että rajanveto työntöön ja lastenhoidon välillä ei ollut sujunut helposti, eli useimmille rajanveto näiden kahden elämänalueen välillä oli tuottanut vaikeuksia. Lähes kaikkia aineiston äitejä yhdistävä asia on kokemus lastenhoitoon liittyvien asioiden häiritsevyydestä: lähes 90 prosenttia äideistä ajatteli, että lastenhoitoon liittyvät asiat olivat häirinneet keskittymistä työntekoon. Noin kaksi kolmannesta (66 prosenttia) äideistä koki, että heidän työntekonsa keskeytyi työpäivän aikana usein lastenhoitoon liittyvien asioiden takia.

Kuvio 1. Äitien kokemukset työ- ja perhe-elämän rajojen hämartyimisestä keväällä 2020 (n=218)

Korona-arki keväällä 2020 hämärsi siis työn ja perheen välistä rajapintaa, ja hämartyminen kosketti suurinta osaa äideistä. Lisäksi äitien mahdollisuudet hallita työn ja perheen välisiä rajapintoja olivat heikot, koska palkkatyön ja lastenhoidon ajat ja paikat sekoittuivat keskenään. Äidit joutuivatkin arvioimaan uudelleen työn ja perhe-elämän välisten rajojen hallinnan strategioita ja mahdollisesti jopa kehittämään normaalista arjesta poikkeavia, kokonaan uudenlaisia strategioita.

Äitien strategiat työn ja perhe-elämän välisten rajojen hallintaan

Aineistomme äidit kertoivat kevään 2020 sulkutoimenpiteiden vaikuttaneen työskentelyyn kolmella tavalla: joissain perheissä molemmat vanhemmat jatkoivat työskentelyä kodin ulkopuolella, kun taas toisissa perheissä joko toinen vanhemmista (aineistossamme yleensä äiti) tai molemmat vanhemmat siirtyivät etätöihin. Tilaan,

aikaan ja vuorovaikutukseen liittyvät uudelleen neuvottelemisen tarpeet riippuivat merkittävästi siitä, mikä näistä kolmesta mainitusta tilanteesta perheessä oli. Taulukossa 1 näkyvät tiivistetysti äitien tilaan, aikaan ja vuorovaikutukseen liittyvät strategiat, joita käymme seuraavaksi tarkemmin läpi.

Taulukko 1. Äitien tilaan, aikaan ja vuorovaikutukseen liittyvät strategiat työn ja perheen yhteensovittamiseksi sulkutoimenpiteiden aikana

Tilaan liittyvät strategiat	Aikaan liittyvät strategiat	Vuorovaikutukseen liittyvät strategiat
<ul style="list-style-type: none"> • tilan puutteen hallitseminen • työskentelytilan jakaminen puolisoiden kesken • tilan jakaminen perheenjäsenten kesken • toimintojen hoitaminen samassa tilassa 	<ul style="list-style-type: none"> • työvuorojen laatiminen molemmille vanhemmille • työskentely pätkissä kodin- ja lastenhoitovelvoitteiden niin salliessa 	<ul style="list-style-type: none"> • avoin riitely • hiljaa kärsiminen • kiristyneeseen ilmapiiriin sopeutuminen • ratkaisujen etsiminen keskustellen

Tilaan liittyvät strategiat

Äidit erosivat toisistaan siinä, missä määrin heidän piti uudelleen neuvotella arjen käytännöistä ja kehittää uusia strategioita selviytyäkseen työn ja perheen tilaan liittyvistä rajojen hallinnasta. Lisäksi rajojen joustavuus ja läpäisevyys olivat erilaisia eri strategioissa.

Perheissä, joissa molemmat vanhemmat jatkoivat työskentelyä kodin ulkopuolella, äideillä ei ollut tarvetta kehittää uusia strategioita tilaan liittyvien rajojen hallintaan. Äidit kertoivat arjen jatkuneen pitkälti samanlaisena kuin ennen pandemiaa, koska lapset olivat alle kouluikäisiä ja menivät tavalliseen tapaan päiväkotiin vanhempien työpäivien ajaksi. Päiväkodit pysyivät sulkutoimenpiteiden aikana auki, jotta kriittisillä aloilla työskentelevät saattoivat jatkaa palkkatyötä. Aineistossamme ei ollut äitejä, jotka olisivat kirjoittaneet huolista liittyen alakouluikäisten selviytymiseen yksin kotona.

Äideillä, jotka joutuivat kehittämään uusia tilaan liittyviä strategioita, niiden luonne vaihteli riippuen siitä, oliko myös puoliso kotona etätöissä vai ei. Yksin etätöissä olevat äidit kamppailivat siitä, miten kodin tila taipuu kaiken tapahtumiseen samassa paikassa. Äidit, joiden puoliso oli myös etätöissä, kamppailivat enemmänkin sen kanssa, että tila riittää kaikille.

Puolison jatkaessa työskentelyä kodin ulkopuolella etätöitä tekevä äiti joutui yksin neuvottelemaan työ- ja perhevelvollisuuksia koskevista arjen käytännöistä. Äidit kohtasivatkin vaikeuksia tilaan liittyvien rajojen hallinnassa: he kertoivat, että työskentelyyn ja lastenhoitoon sekä lasten koulun tukemiseen oli vaikea keskittyä, koska kaikki tehtävät tapahtuivat samassa tilassa. Monet äidit myös kokivat, ettei puoliso ymmärtänyt, mitä yhtä aikaa palkkatyöstä, kotitöistä ja lastenhoidosta huolehtiminen tarkoitti. Aineistossa oli useampia opetustyötä tekeviä äitejä, jotka siirtyessään etätöihin eivät ainoastaan siirtyneet tekemään töitä kotiin vaan joutuivat merkittävällä tavalla opettelemaan uusia työtapoja. Tämä kuormitti jo ilman lastenhoitoakin, joka toi vielä oman merkittävän lisäkuorman, kuten käy ilmi seuraavasta lainauksesta:

Työpaikallaan työtään jatkanut puoliso ei alkuun ymmärtänyt lainkaan sitä kuormaa, joka kaatui minulle etätöiden mukana kotona. Opettelin ja otin haltuun uudet systeemit saadakseni oman opetustyöni hoidettua kunnolla. Samalla pamahti päälle lasten päiväruokailusta huolehtiminen, jälkien korjaaminen yms. mitä siinä mukana tulee väkisin.

Sen sijaan perheissä, joissa molemmat vanhemmat siirtyivät etätöihin, tilanteen haastavuus tuli paremmin näkyväksi molemmille vanhemmille ja tilaan liittyvien rajojen hallinnasta oli mahdollista neuvotella puolisoitten kesken. Äidit kertoivat konkreettisista tilaan liittyvistä järjestelyistä. Äitien työhön käyttämät kodin tilat olivat usein tiloja, joissa tapahtui tavallisesti perheen yhteisiä toimintoja. Näin ollen lapset keskeyttivät usein työnteon. Työhuoneiden ja työnteolle sopivien tilojen puute mainittiin aineistossa usein. Aineistostamme välittyy kuva, että äidit kamppailivat puolisoitaan enemmän tiloihin liittyvän rajattomuuden kanssa. Äidit kommentoivat työskentelevänsä itse perheen yhteisissä tiloissa, kuten keittiössä, kun taas isällä oli tyypillisemmin käytössään erillinen, ovella suljettava tila häiriöiden vähentämiseksi: *Minun työpisteeni on keittiössä ja olen opettaja, joten aina kun en ole videokokouksessa, lapset luulevat minun olevan käytettävissä ja kyselevät apuja ja ohjeita. Mies on sulkeutunut alakerran työhuoneeseen, eikä häntä häiritä yhtä paljoa.*

Myös aiempi tutkimus (Haddon 1992; Wikström ym. 1997) on osoittanut, että naisilla on taipumus työskennellä kotona monia toimintoja kokoavissa tiloissa miehiä useammin. Tätä on selitetty yhtäältä sillä, että kodin tila on perinteisesti nähty naisten tilana, johon naisten sukupuoliroolit kytkeytyvät (Wikström ym. 1997),

tai toisaalta sukupuolten valtasuhteilla ja naisten vähemmällä vallalla fyysiseen tilan käyttöön (Haddon 1992).

Aikaan liittyvät strategiat

Työaikoihin liittyvät neuvottelut olivat tärkeitä sekä arjen rytmittämiseksi että tasa-arvoisten työolosuhteiden luomiseksi molemmille vanhemmille. Kaksi aikaa koskevaa strategiaa olivat työvuorojen laatiminen molemmille vanhemmille sekä työskentely pätäkissä kodin- ja lastenhoitovelvoitteiden niin salliessa. Työvuorojen laatiminen edellytti vanhempien välistä keskustelua ja yhteistä sopimusta. Käytännössä se tarkoitti työnteon ja lastenhoidon ajallista erottamista toisistaan siten, että molemmille vanhemmille tuli työ- ja lastenhoitovuorot yleensä joka päivälle tai toisinaan vuoropäiville. Työskentely pätäkissä puolestaan tarkoitti etukäteen suunnittelematonta ja osin samanaikaista työnteoa ja lastenhoitoa.

Päivittäisistä tai viikoittaisista työvuoroista sopimiseksi jotkut vanhemmat tekivät etukäteen lukujärjestyksiä. Mikäli molemmat vanhemmat eivät olleet siirtyneet etätööhön, etätöskentelijän (aineistossamme useimmiten äidin) täytyi olla joustavampi työajoista sovittaessa. Tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että etätöyssä oleva aloitti oman työpäivänsä vasta toisen vanhemman tultua kotiin ja työskenteli iltaisin tai viikonloppuisin. Jos molemmat vanhemmat olivat etätöyssä, työnjakoa säätelivät enemmän lasten tarpeet ja muut perheeseen liittyvät tekijät. Sitä saattoivat säädellä myös työhön liittyvät tekijät, kuten ulkoapäin annetut aikataulut opettajan työssä tai erilaiset asiakastapaamiset. Kuten seuraava lainaus kertoo, etukäteen suunnitellut työvuorot ja lukujärjestykset perheenjäseniä sitovista toiminnoista ja aikatauluista edistivät vanhempien tasa-arvoista mahdollisuutta tehdä töitä keskeytyksettä:

Olemme tehneet meille aikuisille ”lukujärjestyksen”, jonka mukaan vuorottelemme työnteossa ja lastenhoidossa. Toinen työskentelee vastamelukuulokkeet päässä ja toinen vastaa lapsista. Tämä toimii, koska kummankaan työt ei tässä tilanteessa vaadi täysiä työviikkoja. Koululainen (8. lk) on jo niin iso ja omatoiminen, että hän on osannut alun jälkeen hoitaa etäkoulun tunnollisesti itse, mikä helpottaa meidän vanhempien taakkaa merkittävästi.

Työskentely pätäkissä oli luonteeltaan ennakoimatonta. Perheissä, joissa ei ollut sovittu jaetuista työvuoroista, etätöissä olevat äidit kamppailivat usean saman-

aikaisen työvuoron kanssa: yhtä aikaa piti selviytyä töistä, lastenhoidosta, etäkoululaisten tukemisesta, ruoanlaitosta, pyykeistä ja siivouksesta. Seuraava lainaus kuvaa hyvin sitä, miten tässä strategiassa äideille jäi vähän mahdollisuuksia ajallisten rajojen kontrolloimiselle, sillä jatkuvasti toistuvat keskeytykset sekä pyristely työ- ja perheroolien välillä leimasivat arkea. Palkkatyö kuvattiin lastenhoidolle ja kotitöille alisteisena.

Itse yritän sinnitellä jaksamisen kanssa: perheen ruokkimiseen tarvitaan hirvittävät määrät ruokaa ja sitä pitää olla koko ajan valmistamassa lisää kun kylmälusteiden pienuuden takia ei voi tehdä oikein varastoonkaan. Keittiö on kuin pommin jäljiltä, siivota ei ehdi sitä tahtia kuin sotkia tulee. Tätä kaikkea pitää hoidella omien oikeiden töiden lomassa, eli töiden teko valuu illalle.

Lisääntynyt kaupassakäynti, ruoanlaitto ja siivoaminen mainittiin usein arkea kuormittavina asioina. Kuormituksen helpottamiseksi monessa perheessä hyödynnettiin ulkopuolista apua, esimerkiksi kauppakassitilausten tekemistä ja ruoan tilaamista ravintoloista. Apua lastenhoitoon saatiin omista tukiverkoista, joskin useammin kerrottiin niiden menettämisestä, koska isovanhempia ei voinut pyytää lastenhoitoavuksi. Teknologiaa sen sijaan käytettiin aiempaa enemmän lastenhoidollisena apuna, mikä ilmeni ruutuajan lisääntymisenä: esimerkiksi peliaikaa tai iPadilla oloaikaa oli lisätty, televisiota sai katsoa enemmän, pitkiä äänikirjoja suositettiin tai oli jopa hankittu uusia pelilaitteita lasten viihdyttämistarkoituksiin.

Vuorovaikutukseen liittyvät strategiat

Aineistossa ilmeneviä vuorovaikutukseen liittyviä strategioita oli neljänlaisia: avoin riitely, hiljaa kärsiminen, kiristyneeseen ilmapiiriin sopeutuminen ja ratkaisujen etsiminen keskustellen. Avoimeen riitelystä liittyvissä kuvauksissa nostettiin usein esille epätasa-arvoiseksi koettu tilanne, joka kumpusi epätasaisesta vastuunjaosta lastenhoidossa ja kotitöissä. Äidit esimerkiksi kokivat isän työskentelyn työpaikalla epäreiluksi, kun he itse olivat pakotettuja etätöihin. Toisaalta osa äideistä kertoi, että päävastuu kokonaisvaltaisesta arjen sujumisesta lankesi ”kuin luonnostaan” heille riippumatta siitä, työskentelikö puoliso työpaikalla vai etänä:

Alakouluikäisten lasten etäopiskelu vaatii kokemukseni mukaan hyvin paljon vanhempien tukea onnistuakseen. Varsinkin pienempien koululaisten osalta apua tarvitaan vaikka opettaja olisikin etäyhteyden päässä opettamassa. Oma etätöiden tekemiseni keskeytyy useita kertoja päivässä lasten koulunkäynnissä tukemisen vuoksi. Koen, että itselläni ei ole kunnan työrauhaa kotona. Mieheni sulkeutuu usein tekemään omaa työtänsä ja lasten koulunkäynnin tukeminen jää minulle. Tämä on aiheuttanut ristiriitoja ja keskustelua siitä kumman työ on tärkeämpää.

Hiljaa kärsimisen strategiaan liittyi avoimen riitelyn tapaan äitien kokemus epätasa-arvoisesta vastuunjaosta. Avoimen riitelyn ja omien kokemusten esille tuomisen sijaan tässä strategiassa keskeistä oli ristiriitojen välttely ja mieluummin hiljaa oleminen. Kuten seuraava lainaus tuo esille, äidit odottivat, että tilanne korjaantuu itsestään covid-19-pandemian helpottumisen myötä:

Hoidan ensin oman työni lähiopetuksessa, kotiin tultua autan lapsia koulutöiden kanssa, jos tarvitsee. Hoidan kotityöt ja ruuanlaiton lähes kokonaan yksin. Tämä siksi, että mieheni tekee kotona töitä ja kokee sen niin raskaaksi, ettei pysty/jaksa enää tehdä muuta, vaan on ihan lamaantunut. Olen itse jatkuvasti vähän raivona, mutten halua riidellä, joten olen hiljaa. Odotan, että arki palaa joskus normaaliksi ja vastuu jakautuu taas tasaisemmin.

Monet äidit näkivät puolison osallistumattomuuden lastenhoitoon, etäkoulunkäynnin tukemiseen ja kotitöihin johtuvan siitä, että päävastuu näiden asioiden hoidosta oli ollut äidillä jo ennen pandemiaakin. Pandemia oli kuitenkin tuonut tämän epätasa-arvoisen työnjaon aiempaa selvemmin esille:

Puolisoni ei osallistu lasten hoitoon vaan tekee töitä työhuoneessa ja minä yritän hoitaa, laittaa ruokaa, siivota ja tehdä töitä yhtä aikaa. Puoliso ei ole koskaan osallistunut, mutta aiemmin se ei ole haitannut niin paljon. Sen verran saan omaa aikaa, että saan käydä illalla metsässä kävelyllä mutta mies laittaa silloin lapset vain katsomaan ohjelmia kun ei jaksa tehdä heidän kanssaan mitään. En koe, että pystyn tässä tilanteessa vaatimaan aikuista miestä ryhdistäytymään, sillä hän ei koskaan ole käskystä mitään tehnyt, ei yli nelikymppinen enää muuta tapojaan ja siitä seuraisi sellainen riita, että emme pystyisi olla korona-aikana saman katon alla. Siksi parempi laiha sopu kuin lihava riita.

Kiristyneeseen ilmapiiriin sopeutuneiden äitien strategia asettuu avoimeen riitelyyn perustavan strategian ja hiljaa kärsimisen strategian väliin. Nämä äidit olivat yrittäneet sopia toimivista käytännöistä tilanteen parantamiseksi, mutta puolison kanssa käydyt neuvottelut eivät olleet muuttaneet tilannetta, kuten käy ilmi seuraavasta lainauksesta:

Puolisoni tekee onneksi osa-aikaista työviikkoa, joten olemme jakaneet työ- ja lastenhoitopäivät niin, että hänellä on vähemmän varsinaisia työpäiviä. Kuitenkin niinä päivinä kun hän on lapsenhoitovuorossa, vaatii hän minulta enemmän osallistumista ja apua, kuin mitä hän itse antaa työpäivänään. Myös kodinhoitoon ja ruokailuun liittyvät asiat, erityisesti niiden suunnittelu, ovat pääosin minun vastuulla. Itselläni ei ole vapaa-aikaa, jos ei lasketa ruokakaupassa käyntiä ilman lasta, kun taas puoliso ottaa enemmän omaa aikaa. Tilanne ja ilmapiiri on siis usein kiristynyt, vaikka olemme jotenkuten sopeutuneet tilanteeseen.

Kodin ilmapiirin kiristyminen oli osalle seurausta pelkästään liian tiiviistä yhdessäolosta tai siitä, että odotukset ja ajatukset toimintatavoista olivat puolisoilla erilaiset. Myös lapsille annetun ajan vähyyks kiristi ilmapiiriä: *Vapaa-ajan käsite on unohtunut tänä aikana, koska sen olemassaolo on epävarmaa. En voi luvata lapsille viikonlopuksi kovin korkeita vapaa-ajan suunnitelmia perheenä, sillä en tiedä etukäteen, kauanko joudun tekemään töitä. Se harmittaa ja saa aikaan huonoa ilmapiiriä.*

Ratkaisujen etsimiseen keskustellen liittyi kokemus sopuisista perhesuhteista jo ennen covid-19-pandemiaa. Näissä kuvauksissa sulkutoimenpiteiden rajoittamasta arjesta löydettiin myös myönteisiä ulottuvuuksia, kuten perheen yhteisen ajan lisääntyminen, kiireettömyys ja arjen yksinkertaistuminen: *Haasteita tulee, mutta niistä ehditään puhumaan ja sopimaan paljon paremmin kuin tavallisessa kiireisessä arjessa. Ehdimme puhua tunteista ja käydä harmeja ja pelkoja läpi juuri silloin, kun niitä ilmenee, ja koko perhe voi paljon paremmin.* Tähän strategiaan näytti yhdistyvän kokemus, etteivät poikkeusolot olleet kuormittaneet perhettä erityisesti. Arjen muuttuminen vähemmän kiireiseksi mahdollisti olemisen “enemmän läsnä kuin yleensä”.

Äitien erilaiset kuvaukset puolisoitten välisestä vuorovaikutuksesta ovat osa näkymätöntä, julkisessa keskustelussa metatyöksi nimettyä työtä, jota perinteisesti pidetään naisten vastuulla olevana. Daminger (2019) puhuu kognitiivisesta koti-työstä, eräänlaisesta arjen sujuvuuden varmistelusta, joka sisältää arjen erilaisten tarpeiden tunnistamisen ja niihin varautumisen, vaihtoehtojen tunnistamisen tar-

peiden täyttämiseksi sekä päätöksenteon. Äitien vuorovaikutukseen liittyvät strategiat kertovatkin päätöksentekoon liittyvästä taakasta: äiti oli monessa perheessä se, joka huolehtii, että työnjako on puolisoiden välillä tasa-arvoinen, että molemmat puoliset jaksavat ja että arki sujuu.

Johtopäätökset

Tarkastelimme artikkelissamme äitien kokemuksia työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta korona-arjessa keväällä 2020: miten rajanveto työ- ja perhe-elämän välillä onnistui korona-arjessa sekä millaisia työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategioita äidit kehittivät? Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen mahdollisuuksia lähestyttiin boundary-teorian (esim. Nippert-Eng 1996) näkökulmasta, mikä mahdollisti työn ja perheen välisten rajapintojen sekä rajapintojen hallinnan analysoinnin. Tulosten pohjalta nostamme esille kolme keskeistä johtopäätöstä.

Ensinnäkin valtaosa äideistä koki korona-arjen hämärtäneen työ- ja perhe-elämän välisiä rajoja. Niin kvantitatiivisen kuin kvalitatiivisenkin analyysin tulokset tukevat tätä päätelmää. Kvalitatiivisen analyysin tulokset osoittavat lisäksi, että rajojen hämärtyminen oli monissa tapauksissa kokonaisvaltaista, sillä korona-arkei hämärsi samanaikaisesti sekä tilalliset että ajalliset rajat. Työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategioissa korostuivatkin työ- ja perheroilien hämärtyminen sekä rajojen rikkoutuminen (esim. Ashforth ym. 2000; Glavin & Schieman 2012).

Toiseksi tulokset paljastavat äitien eroavan toisistaan siinä, millaisia strategioita heidän oli mahdollista kehittää työn ja perheen välisten rajojen hallintaan korona-arjessa. Eroihin vaikutti se, miten äidit ja heidän puolisonsa työskentelivät sulku-toimenpiteiden aikana eli kävivätkö molemmat töissä työpaikalla, siirtyikö vain toinen etätöihin vai siirtyivätkö molemmat etätöihin. Jo ennen covid-19-pandemiaa on havaittu, ettei etätö välttämättä helpota työn ja perheen rajapintojen hallintaa (esim. Ojala 2014), ja tutkimuksemme tulokset tukevat tätä havaintoa. Äitien strategioiden muodostumiseen vaikutti myös se, neuvottelivatko vanhemmat keskenään lastenhoitoon ja etäkoululaisten auttamiseen liittyvien vastuiden jakamisesta. Näyttää siltä, että äitien mahdollisuudet työ- ja perhe-elämän välisten rajojen hallintaan olivat erityisen rajoittuneet, mikäli äiti teki etätöitä eivätkä vanhemmat

neuvotelleet työ- ja hoivavastuiden jakamisesta. Näiden äitien kohdalla voidaan puhua työ- ja perhe-elämän välisten rajojen häviämisestä. Tutkimuksemme tuokin havainnollisesti esille, miten rajoista neuvottelu on sidoksissa erilaisiin tilanne- ja kontekstuaalisiin tekijöihin (ks. myös Desrochers & Sargent 2004; Nippert-Eng 1996).

Kolmanneksi tulosten pohjalta voidaan todeta covid-19-pandemian tuoneen uudella tavalla näkyväksi arjen sukupuolittuneita rakenteita. Osa äideistä kertoi, että lastenhoitoa koskeva vastuunjako oli ollut epätasa-arvoista jo ennen pandemiaa, mutta he eivät olleet kokeneet sitä suureksi ongelmaksi. Saattaa olla, että normaali arjessa äidin suurempi hoivavastuu jää näkymättömäksi eikä nouse samalla tavoin työ- ja perhe-elämän rajojen hallinnan haasteeksi, koska vastuuta jaetaan lapsiperheiden tukena olevien hyvinvointivaltion tarjoamien palveluiden ja instituutioiden, erityisesti koulu- ja päivähoitojärjestelmän, kanssa. Korona-arjessa hyvinvointivaltion instituutioiden tarjoama tuki hävisi useimmilta lapsiperheiltä, jolloin osassa perheitä lisääntynyt hoivavastuu ja muut uusintamistehtävät jäivät äitien vastuulle. Lisäksi joissakin perheissä korona-arjen aiheuttama lisääntynyt metatyö – Damingerin (2019) termein kognitiivinen kotityö – eli eräänlaisena ”korona-arjen projektipäällikkönä” toimiminen kasautui äidin harteille. Näin tapahtui erityisesti tilanteissa, joissa vain äiti siirtyi etätöihin ja puoliso jatkoi työskentelyä työpaikalla.

Hyvinvointivaltion lisäksi kyse lienee laajemmin suomalaisesta ansaitsija-hoivaajamallista, jossa valtaosa äideistä työskentelee kokoaikaisesti. Kuten Yerkes ja kumppanit (2020b) havaitsivat, suomalaisista korkeasti koulutetuista äideistä selvästi suurempi osa koki työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi sulkutoimenpiteiden aikana kuin hollantilaisista korkeasti koulutetuista äideistä. Syyksi tutkijat nostivat hyvinvointivaltion tarjoaman tuen katoamisen lisäksi suomalaisten äitien kokoaikatyön mallin: kokoaikatyössä työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on haastavampaa kuin osa-aikaisessa työssä. Voitaneen olettaa, että sama selitys pätee työn ja perheen välisten rajojen hallinnassa; erityisesti ajallisten rajojen hallinta on vaikeampaa kokoaikaisessa kuin osa-aikaisessa työssä.

Osassa perheitä oli kuitenkin onnistuttu jakamaan yhteiskunnalta perheille siirtynyttä hoivavastuuta vanhempien kesken tasaisemmin ja taattu molemmille vanhemmille tasa-arvoinen mahdollisuus jatkaa työntekoa muuttuneessa tilanteessa.

Tärkeä jatkotutkimuksen aihe olisikin, mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että jossain perheissä neuvoteltiin tasa-arvoisesta työnjaosta ja hoivavastuusta ja joissakin ei. Aineistomme ei anna mahdollisuutta arvioida systemaattisesti sitä, millaisia työnjaon ja hoivavastuun jakamisen strategioita perheissä toteutettiin ennen pandemiaa. Siten emme pysty sanomaan, onko suomalaisissa perheissä havaittavissa joidenkin kansainvälisten tutkimusten (esim. Craig & Churchill 2020) mukaisesti isien lisääntyttä vastuuta lasten hoivasta pandemian aikana. Tulostemme valossa on kuitenkin selvää, että osassa perheitä vastuu lasten hoivasta kasautui äideille, kun taas osassa perheitä neuvottelut työ- ja perhe-elämän rajapintojen hallinnan strategioista johtivat ainakin jossain määrin vastuun tasaisempaan jakoon puolisoitten välillä. Käyttämämme avoimen kysymyksen kysymyksenasettelusta ja teoreettisesta viitekehyksestä johtuen huomiomme kiinnittyi nimenomaan puolisoitten väliseen neuvotteluun rajoista. Tämän takia työorganisaatioiden ja työnantajan roolit jäivät sekä aineistossa että sen analyysissä vähäisempään rooliin. Muutamien työnantajien tarjoamiin joustoihin ja ymmärrykseen viittaavat maininnat antavat kuitenkin viitteitä siitä, että työn luonteen ohella niillä on ollut merkitystä osalle vastaajista. Analyysimme tukee päätelmää, että työn luonne on ollut keskeinen tekijä puolisoitten välisissä neuvotteluissa. Se, onko työ ollut mahdollista siirtää kotiin, on periaatteessa sanellut reunaehdot neuvotteluille asettaen äidit ja isät eri neuvotteluasemiin. Tähän liittyivät myös vahvasti neuvottelut siitä, kenen työn tekemisen edellytykset on ensisijaisesti turvattava vai onko ne turvattava tasapuolisesti.

Tutkimuksen johtopäätöksiä arvioitaessa on pidettävä mielessä muutama tutkimusaineistoon liittyvä heikkous. Ensinnäkin kvantitatiivisessa analyysissä heikkoutena on pieni tapausmäärä, eikä sen pohjalta siksi voida tehdä pitkälle meneviä yleistyksiä. Toiseksi on huomioitava, että korkeasti koulutetut äidit olivat aineistossa yliedustettuina. Lisäksi aineistossa äiti oli vanhemmista useammin se, joka oli siirtynyt etätöihin. Voitaneen myös olettaa, että mahdollisuus siirtyä etätöihin oli keväällä 2020 suurempi juuri korkeasti koulutetuilla. Näiden seikkojen takia haasteet työn ja perheen välisten rajojen hallinnasta saattoivat äitien kokemuksissa ylikorostua. Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia tarkemmin sitä, millainen merkitys koulutuksella, työnteon paikalla sekä laajemmin työorganisaatioiden ja työnantajien käytännöillä on korona-arjen kokemuksissa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta. Kolmanneksi, aineistollisista syistä johtuen tutkimuksessa tarkasteltiin vain äitejä, joten johtopäätöksetkin pohjautuvat yksinomaan äitien

kokemuksiin. Vaikka keskittyminen äitien näkemyksiin ei ole varsinaisesti heikkous, on kuitenkin syytä huomioida sen mahdolliset vaikutukset tuloksiin. Saattaa olla, että äitien näkemykset esimerkiksi vanhempien välisestä vastuunjaosta ja erityisesti puolison roolista ovat jossain määrin erilaisia kuin puolisoitten kokemukset olisivat olleet. Jatkossa olisikin tärkeää tutkia covid-19-pandemian vaikutuksia työn ja perheen välisten rajojen hallintaan myös isien näkökulmasta, sillä työn ja perhe-elämän välisten rajojen hallinta koskee myös heitä. Lisäksi isien kokemusten tarkastelu mahdollistaa pandemian sukupuolittuneiden vaikutusten syvällisemmän tarkastelun.

Tuloksemme kodin tilan sukupuolittuneesta käytöstä antaa myös aihetta jatkotutkimuksiin. Tarvitaan eri perhemuotoja koskevia ja erilaisilla aineistoilla tehtyjä analyyseja, jotta voidaan ymmärtää, miten kodin tilaa käytetään ansiotyön ja koti-töiden tekemiseen sekä miten puolisoit neuvottelevat tästä tilan käyttämisestä. Lisätietoa tarvitaan myös tilan käytön sukupuolittuneisuutta selittävistä tekijöistä.

Kirjoittajat

Milla Salin

VTT, sosiaalipolitiikan yliopistonlehtori, Turun yliopisto
sähköposti: milla.salin@utu.fi

Katri Otonkorpi-Lehtoranta

YTT, lehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak
sähköposti: katri.otonkorpi-lehtoranta@humak.fi

Mia Hakovirta

VTT, dosentti, erikoistutkija, Turun yliopisto
sähköposti: mia.hakovirta@utu.fi

Anniina Kaittila

VTT, erikoistutkija, Turun yliopisto
sähköposti: anniina.kaittila@utu.fi

Kirjallisuus

- Allen, T. D., Cho, E. & Meier, L. L. (2014) Work–family boundary dynamics. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 1 (1), 99–121. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091330>
- Ashforth, B., Kreiner, G. & Fugate, M. (2000) All in a day’s work: Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management Review* 25, 472–491. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/259305>
- Carlson, D., Petts, R. & Pepin, J. (2020) Changes in parents’ domestic labor during the COVID-19 pandemic. *SocArXiv Papers*. <https://osf.io/preprints/socarxiv/jy8fn/>
- Chung, H., Seo, H., Forbes, S. & Birkett, H. (2020) Working from home during the COVID-19 lockdown: Changing preferences and the future of work. University of Birmingham. University of Kent. https://drive.google.com/file/d/1OoyxkO___fCKzMCnG2Ld14fVI8Hl7xRGe/view (luettu 27.9.2021)
- Clark, S. C. (2000) Work/family border theory: A new theory of work/family balance. *Human Relations* 53 (6), 747–770. <https://doi.org/10.1177%2F0018726700536001>
- Craig, L. & Churchill, B. (2020) Dual-earner couples’ work and care during COVID-19. *Gender, Work & Organization*. <https://doi.org/10.1111/gwao.12497>
- Daminger, A. (2019) The cognitive dimension of household labor. *American Sociological Review* 84 (4) 609–633. <https://doi.org/10.1177/0003122419859007>.
- Desrochers, S. & Sargent, L. D. (2004) Boundary/border theory and work–family integration, *Organization Management Journal* 1 (1), 40–48. <https://doi.org/10.1057/omj.2004.11>
- Eronen, A., Hiilamo, H., Ilmarinen, K., Jokela, M., Karjalainen, P., Karvonen, S., Kivipelto, M., Koponen, E., Leemann, L., Londén, P. & Saikku, P. (2020) Sosiaalibarometri 2020. Soste ry. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/07/SOSTE-Sosiaalibarometri-2020.pdf> (luettu 5.3.2021)
- Etikan, I., Musa, S. B & Alkassim, R. S. (2016) Comparison of convenience sampling and purposive sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics* 5 (1), 1–4. <https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>

- Eurofound** (2020) Living, working and Covid-19. First Findings – April 2020. Dublin: Eurofound. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20058en.pdf (luettu 21.7.2020)
- Feng, Z. & Savani, K.** (2020) Covid-19 created a gender gap in perceived work productivity and job satisfaction: Implications for dual-career parents working from home. *Gender in Management* 35 (7/8), 719–736. <https://doi.org/10.1108/GM-07-2020-0202>
- Glavin, P. & Schieman, S.** (2012) Work–family role blurring and work–family conflict: The moderating influence of job resources and job demands. *Work and Occupations* 39 (1), 71–98. <https://doi.org/10.1177/0730888411406295>
- Haddon, L.** (1992) Clerical teleworking – How it affects family life. BT, Martlesham.
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A., Vaara, S., Jahnukainen, J. & Varonen, P.** (2020) “Pahin syksy ikinä”: Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronasyksynä 2020. THL, Työpaperi 37/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140643/URN_ISBN_978-952-343-5797.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 5.3.2021)
- Kinnunen, U., Rantanen, J., de Bloom, J., Mauno, S., Feldt, T. & Korpela, K.** (2016) Työn ominaisuuksien merkitys työn ja yksityiselämän välisen rajan hallinnassa. *Työelämän tutkimus* 14 (3), 243–256.
- Kossek, E. E. & Lautsch, B. A.** (2012) Work–family boundary management styles in organizations: A cross-level model. *Organizational Psychology Review* 2 (2), 152–171. <https://doi.org/10.1177/2041386611436264>
- Kreiner, G. E., Hollensbe, E. C. & Sheep, M. L.** (2009) Balancing borders and bridges: Negotiating the work–home interface via boundary work tactics. *The Academy of Management Journal* 52 (4), 704–730. <https://psycnet.apa.org/doi/10.5465/AMJ.2009.43669916>
- Lammi-Taskula, J., Klemetti, R., Heino, T., Hietanen-Peltola, M., Paju, P., Sarkia, A. & Lahtinen, J.** (2020) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Teoksessa L. Kestilä, V. Härmä & P. Rissanen (toim.) Covid-19 pandemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, syksy 2020. THL:n raportteja 14/2020, 46–55.

- https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140661/URN_ISBN_978-952-343-5780.pdf?sequence=1&isAllowed=y (luettu 5.3.2021)
- Matthews, R. A., Barnes-Farrell, J. L. & Bulger, C. A.** (2010) Advancing measurement of work and family domain boundary characteristics. *Journal of Vocational Behavior* 77, 447–460. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.05.008>
- Mertens, D.** (2015) Mixed methods and wicked problems. *Journal of Mixed Methods Research* 9 (1), 3–6. <https://doi.org/10.1177/1558689814562944>
- Morse, J. M.** (2003) Principles of mixed methods and multimethod research design. Teoksessa A. Tashakkori & C. Teddlie (toim.) *Handbook of mixed methods in social & behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 189–208.
- Möhring, K., Naumann, E., Reifenscheid, M., Wenz, A., Rettig, T. & Krieger, U.** (2020) The COVID-19 pandemic and subjective well-being: Longitudinal evidence on satisfaction with work and family. *European Societies*. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1833066>
- Nagy, B.** (2020) “Mummy is in a call”: Digital technology and executive women’s work-life balance. *Social Inclusion* 8 (4), 72–80. <http://dx.doi.org/10.17645/si.v8i4.2971>
- Nippert-Eng, C.** (1996) *Home and work: Negotiating boundaries through everyday life*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ojala, S.** (2014) *Ansiotyö kotona ikkunana työelämään: Kotona työskentelyn käsitteet, piirteet sekä yhteydet hyvinvointiin*. Tampere: Tampere University Press.
- Paju, P.** (2020) Paikoiltaan siirretty arki: Koronakriisin vaikutukset lapsiperheiden elämään. *Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2020*. <https://www.lskl.fi/julkaisut/paikoiltaan-siirretty-arki-selvitys/> (luettu 1.3.2021)
- Plano Clark, V. L., Huddleston-Casas, C. A., Churchill, S. L., O’Neil Green, D. & Garrett, A. L.** (2008) Mixed methods approaches in family science research. *Journal of Family Issues* 29 (11), 1543–1566. <https://doi.org/10.1177/0192513X08318251>
- Power, K.** (2020) The COVID-19 pandemic has increased the care burden of women and families. *Sustainability: Science, Practice and Policy* 16 (1), 67–73. <https://doi.org/10.1080/15487733.2020.1776561>

- Reichelt, M., Makowi, K. & Sargsyan, A.** (2020) The impact of COVID-19 on gender inequality in the labor market and gender-role attitudes. *European Societies*. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1823010>
- Salin, M., Kaittila, A., Hakovirta, M. & Anttila, M.** (2020) Family coping strategies during Finland's COVID-19 lockdown. *Sustainability* 12 (21): article 9133. <https://doi.org/10.3390/su12219133>
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J.** (2014) Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 72–81.
- Seppänen-Järvelä, R., Åkerblad, L. & Haapakoski, K.** (2019) Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (3), 332–339.
- STM** (2021) Lapset, nuoret ja koronakriisi: Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162647/VN_2021_2.pdf?sequence=1&iAllowed=y (luettu 1.3.2021)
- Tammelin, M.** (2018) Work-family border styles and mobile technology. Teoksessa M. Tammelin (toim.) *Family, work and well-being: SpringerBriefs in Well-Being and Quality of Life Research*. Springer, Cham, 91–103. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76463-4_8
- Wikström, T., Lindén, K. P. & Michelson, W.** (1997) Hub of events or splendid isolation: The home as a context for teleworking. Lund University, School of Architecture, Sweden.
- Yerkes, M., Andre, S., Besamusca, J., Kruijen, P., Remery, C., van der Zvan, R., Beckers, S. & Geurts, S.** (2020a) 'Intelligent' lockdown, intelligent effects? Results from a survey on gender (in)equality in paid work, the division of childcare and household work, and quality of life among parents in the Netherlands during the COVID-19 lockdown. *PLOS One*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0242249>
- Yerkes, M., Andre, S., Remery, C., Salin, M., Hakovirta, M. & van Gerven, M.** (2020b) Unequal but balanced? Highly educated mothers' perceptions of work-life balance during the COVID-19 lockdown in Finland and the Netherlands. *SocArXiv Papers*. <https://osf.io/preprints/socarxiv/652mh/>

Milla Salin, Katri Otonkorpi-Lehtoranta, Mia Hakovirta, & Anniina Kaittila

The blurring of work–family boundaries: Finnish mothers’ strategies to control the boundaries of work and family life during the COVID–19 pandemic

During the spring of 2020, the COVID–19 pandemic changed the everyday life of many families due to remote work recommendations and the closing of school premises and childcare centres. In this study, we examine Finnish mothers’ experiences of combining work and family life from the boundary theory perspective in the context of the COVID–19 pandemic. The data were collated from an online survey on Finnish families’ experiences during the COVID–19 lockdown in the spring of 2020, and a mixed–methods approach is employed. The results reveal that the majority of mothers experienced a blurring of work–family boundaries. Role violations between work and family roles became evident in mothers’ strategies to control the boundaries of paid work and family life. Mothers also differed in their ability to develop new kinds of strategies to cope with work and family responsibilities.